

demokratiakehitykseen 1700-luvulle ovat hieman jyrkiä: kuten että papinvaaleissa enemmistöpäätöksiin siirtyminen olisi tarkoittanut äänestäjän olevan ”äänioikeutettu yksilö” eikä edeltävien vuosisatojen ”harmaata rahvasta tai alistettu alamainen” (s. 168); tai että vasta julkisiin hankkeisiin liittynyt tiedonvälityksen monipuolistuminen ja edistysusko ”herättivät paikallisyhteisöt ajattelemaan omaa parastaan” (s. 177). Vaikka hyötyajattelun paikallisia suurhankkeita ja mukaan ottavaa papinvaali- ja pitäjänkokousjärjestelmän kehitystä on syytä korostaa, ei 1700-luvun erityisyyttä tarvitsi perustella liiaksi aiempien vuosisatojen ihmisten ja instituutioiden toimijuutta ja rationaalisuutta väheksymällä. Teksti poikkeaa muiden lukujen tavoitteesta välttää näennäistä vuosisataperiodisointia.

Viitaniemi painottaa osuvasti, että julkisen tilan kehitystä 1700-luvulla ei tulisi nähdä ainoastaan kaupunkiporvariston ja sanomalehtien muodostamana ilmiönä, vaan se ilmeni myös maaseudulla ja suullisen kulttuurin piirissä. Maaseudullakin papisto julisti kuulutuksia, vähäisiä sanomalehtiä luettiin ääneen laajemmalle yleisölle, keskusteltiin ja tehtiin päätöksiä alati isommista paikallishankkeista. Toisekseen paikallistasolta kerättiin monenlaista tietoa katselmuksin ja tarkastuksin sekä laadittiin valituksia. Ilman kirjallistakin tiedonvälitystä aikalaiset tiesivät ja keskustelivat naapuripitäjien hankkeista ja päätöksistä.

Monet teoksen käsitteistä ovat anakronistisia, mutta kirjoittajat ovat pääosin hereillä kirjoittaen tämän rehellisesti auki, jolloin ongelma tulee kierrettyksi. Toimivana esimerkkinä FT Kaarle Wirta hyödyntää yrittäjä/yrittäjyys-käsitettä purkaen osiin sen nykymerkitykset, erilaiset määritelmät ja sovittamisen varhaismodernin ajan tutkimiseen. Avoimesti pohtien yrittäjyyden metakäsitteen avulla havaitaan ilmiöitä, jotka menneisyydessä ovat olleet eritavoin sanoitettuja ja normitettuja, mutta jotka silti ovat yllättävän lähellä nykykäytänteitä. Wirta havainnollistaa, että yrittäjyyteen ei kuulunut vain taloudellisen edun tavoittelu, vaan esimerkiksi sosiaalisen pääoman ja aseman sekä tietotaitojen hankkiminen, myös informaation kontrollointia ja väkivaltaa apuna käyttäen.

On haastavaa tutkia menneisyyttä, jossa jatkuvassa vuorovaikutuksessa kaikki vaikutti kaikkeen (s. 213). Kirjaa lukiessa tuleekin selväksi yhteiskunnan lomittuneisuus, kun se on esitetty sekä lähtökohtana, tutkimuskohteena että lopputulemana. Jatkoissa kaikkien tätä tärkeää näkökulmaa hyödyntävien onkin syytä pohtia, kuinka vältetään kehäpäätelmän riski tai mitä täsmällistä menneisyydestä lopulta pystytään sanomaan, jos kaikki oli nivoutunut. Olennaista onkin löytää analyttinen tasapaino menneisyyden moniulotteisuuden ja havaittavissa olevien lainalaisuuksien välillä sekä pystytävä osoittamaan konkreettisesti, mitä ihmiselon moninaisuus oli käytännössä. Tässä teos onnistuu pääosin

hienosti, mutta paikoin jäädään odottamaan tulkintoja laajemmasta lähde-empiriasta.

Lukijaa haastava teos sopii muillekin kuin varhaismodernista tai ylipäätään vain historiasta kiinnostuneille tutkijoille ja edistyneille opiskelijoille, koska siinä käsitellään useita pinnalla olevia humanistis-yhteiskuntateollisia teorioita. Kirjoittajat korostavat terveen itsetuntoisesti, ettei historiantutkimus vain lainaa lähtieteiltä, vaan se taustoittaa ja testaa teorioiden ja käsitteiden toimivuutta menneisyyteen sekä kehittää niitä itse. Tekijät sitovat tutkimusaiheensa innostavasti nykyaikaan, korostaen varhaismodernin ajan merkityksellisyyttä nykyihmiselle.

Petteri Impola, FM
Jyväskylän yliopisto

Vanhempiin kohdistunut väkivalta historiassa

Marianna Muravyeva & Raisa Maria Toivo (toim.): **Parricide and Violence Against Parents Throughout History. (De)Constructing Family and Authority?** Palgrave Macmillan 2018. 267 s. ISBN 9781349949977.

Marianna Muravyeva, Phillip Shon & Raisa Maria Toivo: **Parricide and Violence Against Parents. A Cross-cultural View Across Past and Present.** Routledge 2021. 253 s. ISBN 978-1315-1701-14.

Tässä kirja-arviossa tarkasteltavat kaksi teosta käsittelevät aihetta, johon historiantutkijat ovat kiinnittäneet verrattain vähän huomiota: vanhempiin kohdistunutta väkivaltaa. Vanhempiin kohdistuva väkivalta koskee eri ikäisiä ja eri elämänvaiheissa olevia uhreja ja tekijöitä, mutta valtaosa siitä on nuorten tai aikuisten ihmisten toisiin aikuisiin ihmisiin kohdistamia tekoja. Väkivaltaa on tutkittu erilaisista historiallisista näkökulmista paljon, mutta vanhempiin kohdistunutta väkivaltaa ovat käsitelleet lähinnä kriminologit ja psykiatrit. Nyt aiheesta on ilmestynyt kaksi tärkeää englanninkielistä teosta. Marianna Muravyevan ja Raisa Maria Toivon (2018) toimittama teos on historiaan painottuva artikkelikokoelma. Myravyevan, Phillip Shonin ja Toivon kirja (2021) on puolestaan historiallis-kriminologisella otteella tehty poikkitieteellinen synteesi, joka pohjautuu kattavaan määrään aikaisempaa tutkimusta aiheesta. Molemmat teokset osoittavat perusteellisesti, kuinka monimuotoinen ilmiö vanhempiin kohdistunut väkivalta on.

Ensimmäinen kirja on alueellisesti, kulttuurisesti ja ajallisesti kattava tutkittavien aikakausien tosin painottuessa 1600–1800-luvuille. Artikkelit nojautuvat tapaustutkimuksiin, joiden kautta tutkijat tarkastelevat vanhempiin kohdistunutta väkivaltaa esimerkiksi Bri-

tanniassa (Sharpe, Barclay), Pohjoismaissa (Warberg, Toivo), Münchenissä (Lidman) sekä saamelaisyhteisössä (Willumsen). Kymmenen kirjoittajan lähdeaineisto koostuu muun muassa oikeustapauksista, sanomalehtiaineistoista ja muista kirjallisista aineistoista. Vanhempiin kohdistuneiden väkivallantekojen lisäksi tarkastelun kohteena ovat väkivallan nostattamat reaktiot.

Artikkelikokoelman keskiössä ovat kysymykset auktoriteetista, perhesuhteista ja normatiivisista raameista. Kirja on jaoteltu temaattisesti kolmeen osaan. Ensimmäinen käsittelee normatiivisia käsityksiä/käsitteitä, toinen pureutuu alueellisiin näkökulmiin sekä identiteetteihin kytkeytyviin aiheisiin ja kolmannessa osassa käsitellään kamppailua vanhempien auktoriteetin kanssa. Vanhempaan kohdistunutta väkivaltaa pidettiin usein hyökkäyksenä laajemminkin auktoriteetteja vastaan. Sukupolvien ja perheenjäsenten keskinäiset välit saattoivat tulehtua, mikä toisinaan johti vanhempien (laajasti ymmärrettynä myös isä- ja äitipuolten) solvaamiseen, lieviin väkivaltaisuuksiin tai jopa surmaamiseen. Auktoriteetti ja sen rikkoutuminen tai ristiriitaiset odotukset aiheuttivat skismaa osapuolten välille ja esimerkiksi yhteisessä kotitaloudessa asuminen loi potentiaalisia konflikteja.

Muravyevan, Shonin ja Toivon (2021) monitieteinen teos hyödyntää aiemman tutkimuksen ohella muun muassa historiallista kriminologiaa (s. 4 ja 8) ja se käsittelee niin esimodernin ajan kuin myös nykyajan vanhempiin kohdistunutta väkivaltaa. Tuloksena on koherentti synteesi, joka liikkuu eri aikakausilla ja erilaisissa maantieteellisissä ympäristöissä. Teos on jaoteltu kolmeen osioon ja kymmeneen lukuun. Johdanto ja ensimmäinen luku keskittyvät vanhempiin kohdistuneen väkivallan määrittelyyn. Tekijät perustelevat rajanvetonsa selkeästi ja perkaavat samalla huolellisesti sitä, kuinka eri lähtökohdista vanhempiin kohdistunutta väkivaltaa on käsitteellistetty. Heidän määritelmänsä ottaa huomioon niin erilaiset perhemuodot kuin väkivallan eri ilmenemismuodot, jotka ovat olleet eri aikoina läsnä (esim. s. 4 ja 32). Hyödyllisen teoksen keskeistä antia onkin monikerroksellinen kuvaus ilmiöstä sekä vanhempiin kohdistuvan väkivaltatutkimuksen ja sen piirissä hyödynnettyjen teorioiden esittely sekä niiden kokonaisvaltainen kytkeminen historiallisiin muutoksiin.

Kirjan toinen osio käsittelee väkivaltaisten tekojen piirteitä sekä väkivaltaan reagoimista ja kolmas osio on yleiskatsaus tutkittavaa ilmiötä koskeviin alueellisiin eroavaisuuksiin. Kolmannen osion ensimmäinen eli seitsemäs luku käsittelee nimensä mukaisesti eurooppalaisessa kontekstissa vanhempiin kohdistuneita henkirikoksia ja väkivaltaa, tosin käsittelyssä on vain Pohjoismaita ja Venäjä. Luvussa kahdeksan käsitellään vanhempiin kohdistuneita henkirikoksia osana yleistä henkirikollisuutta Pohjois-Amerikan ja muiden länsimaiden kontekstissa, mikä onkin olennainen näkö-

kulma, koska vanhempiin kohdistuneet henkirikokset ovat huomattavalta osalta aikuisten välistä väkivaltaa. Tämä tärkeä näkökulma osoittaa muun muassa, kuinka sukupuolijakauma vanhempiin kohdistuneissa henkirikoksissa on samansuuntainen kuin muunkin aikuisiin kohdistuvan henkirikollisuuden. Teoksen loppuosassa valotetaan ilmiön piirteitä Aasiassa, Afrikassa, Latinalaisessa Amerikassa ja Lähi-idässä.

Molemmat teokset erittelevät myös sitä, miten vanhempiin kohdistunutta väkivaltaa on eri yhteyksissä selitetty sekä minkälaisia yhteneväisyyksiä ja eroavaisuuksia esitetyillä tulkinnoilla on ajasta ja paikasta riippuen ollut. Taustalla on nähty muun muassa aikuisen lapsen omiin vanhempiinsa kohdistama väkivalta tilanteessa, jossa nämä seisoivat hänen haluamansa asian, kuten omaisuuden, avioliiton tai vapauden tiellä. Toiset selitykset ovat pohjautuneet mielenterveyden ongelmiin, vanhempien toimintaan (esim. kasvatukseen) kytkeytyneisiin selityksiin ja alkoholin käyttöön. Lisäksi arki-seksi luonnehdittavat riidat ovat olleet osa väkivallan syntyä. Vanhempiin kohdistuneita henkirikoksia ovat selittäneet myös itse vanhemman tekijään tai muihin perheenjäseniin aiemmin kohdistama väkivalta, itsepuolustus, kosto tai läheisten suojeleminen. Teoksissa avatut tapaukset käsittelevät myöskin sitä, pitkö vanhempia kunnioittaa, vaikka he itse olisivat olleet väkivaltaisia perheen sisällä. Vanhempiin kohdistuneet henkirikokset ovat kuitenkin olleet harvinaisia, vaikkakin se on ollut toistuva rikosmuoto. Muunlainen väkivalta on ollut yleisempää, vaikka niin tässä kuin muissakin lähi-suhteisiin liittyneissä väkivallan muodoissa väkivalta on jäänyt usein viranomaisilta piiloon.

Molemmat teokset käsittelevät väkivaltaisten tekojen erilaisia piirteitä vivahteikkaasti, mutta myös laajempia johtopäätöksiä tehden. Ne osoittavat, että historioitsijoilla on paljon tarjottavaa vanhempiin kohdistuvan väkivallan kokonaisvaltaiselle ymmärtämiselle. Samankaltaiset väkivallan muodot toistuvat eri aikoina ja erilaisissa ympäristöissä, mutta tärkeitä ovat myös eroavaisuudet, jotka on tehtävä näkyväksi, jotta uhrien kuin myös tekijöiden mahdollinen alisteinen asema historiassa tulee nähdä. Läheisissä suhteissa esiintyvää väkivaltaa on tärkeä tutkia eri tieteenaloilla ja sitä on pyrittävä ehkäisemään. Paljon on vielä tekemättä, esimerkiksi lapsiin kohdistuva lievä ruumiillinen kurittaminen on edelleen sallittua monissa maissa. Myös ikään-tyneisiin ja vanhempiin kohdistuvan väkivallan sekä tarvittavan hoidon laiminlyönnin tunnistaminen asettaa haasteita. Lähiuhdeväkivallan kuva alkaa hiljalleen olla hahmottumassa myös historian tutkimuksessa ja kumpikin näistä teoksista tuo keskeisen kontribuution vanhempiin kohdistuvan väkivallan tutkimuksen osalta.

Anna Kantanen, FM
Jyväskylän yliopisto